

GEMEENTE TILBURG

AGENDA

GROEN IN DE STAD

- een groen spoor naar een groene stad -

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
Investeren in de toekomst	3
2. Waarom een Agenda Groen in de Stad?	5
Veranderende groene behoeften.....	5
Klimaatbestendige stad	5
Vergroten van de ruimtelijke kwaliteit van groen	5
Vergroten van de biodiversiteit.....	6
Groen maakt gezond	7
Samenwerking!.....	7
3. Een groen spoor naar een groene stad	8
Eenheid in verscheidenheid	8
Van plekken via structuren naar netwerk	10
Uitgangspunt en doel	10
Tilburgs groene spoor: 3 niveaus	10
[1] netwerk.....	10
[2] structuur.....	11
[3] plekken.....	13
4. Groen 'doe je samen!'	14
Partners in de stad betrekken	14
Ondersteunen van initiatieven.....	14
Netwerk	14
Introduceren participatie budget.....	15
5. Beheer van het groen	16
Wat gaan we beleidsmatig doen?	16
Beheerbeleid	16
Onderzoek	16
Ontwerp	17
Beheeruitgangspunt: grip op beheer	17
Kwaliteitscatalogus openbare ruimte	17
6. De bijlagen	a
Bijlage 1: kaart stadsnatuur 2040.....	a
Bijlage 2: besteding budget impuls groen 2016.....	b
Bijlage 3: kaart hittestress	c

1. Inleiding

In het Coalitieakkoord 2014-2018 is afgesproken dat de gemeente Tilburg investeert in een toekomstbestendige stad en dorpen. Belangrijk hierbij is hoe we omgaan met groen en water in de stad. Groen in de stad moet de ruimte worden gegeven daar waar het kan. Daarnaast zetten we in op een kwaliteitsverbetering van bestaand groen met de betrekking tot ontwerp en gebruikswaarde. Tevens zetten we in op het vergroten van de soortenrijkdom in (en om) Tilburg. Dit alles komt niet alleen ten goede van de natuur, maar is zeker ook goed voor de economische vitaliteit en het imago van de stad.

In het coalitieakkoord zijn daarom een structurele impuls van jaarlijks 0,5 miljoen voor nieuw groen in de stad en een structurele impuls van jaarlijks 0,6 miljoen voor beheer en onderhoud van groen opgenomen.

In de Omgevingsvisie Tilburg 2040¹ wordt het strategisch belang van groen, water, natuur en landschap en de verwevenheid hiervan benadrukt. De stadsstrategie richt zich op het realiseren van prettig leefbare wijken, dorpen en het buitengebied. Elke Tilburger moet een groene omgeving in de buurt hebben.

Deze agenda Groen in de stad geeft voor de korte en lange termijn aan wat we aan groen in de stad gaan doen en wat bewoners kunnen doen. Het geeft daarnaast duidelijk richting aan de groene koers voor de in de omgevingsvisie omschreven gebieden en structuren.

Investeren in de toekomst

Veel functies komen in het stedelijk gebied samen. De functie groen heeft in dit relatief versteende gebied de afgelopen periode geen hoge prioriteit gekregen en had veelal een decoratieve functie, waarbij de uitstraling

monotoon werd en waarbij groen als restpost van de openbare ruimte behandeld werd.

Een omslag is noodzakelijk, om ook in de toekomst prettig in Tilburg te kunnen verblijven. Net zoals de stad en de dorpen vernieuwen en groeien, moet ook het groen en water met de eisen van de tijd meegaan. Veranderde leefgewoontes/behoefte, maar ook luchtkwaliteit en klimaatsverandering zoals hogere temperaturen, heviger buien en toenemende droogte zorgen ervoor dat we anders moeten omgaan met het bestaande en nieuwe groen in het stedelijk gebied.

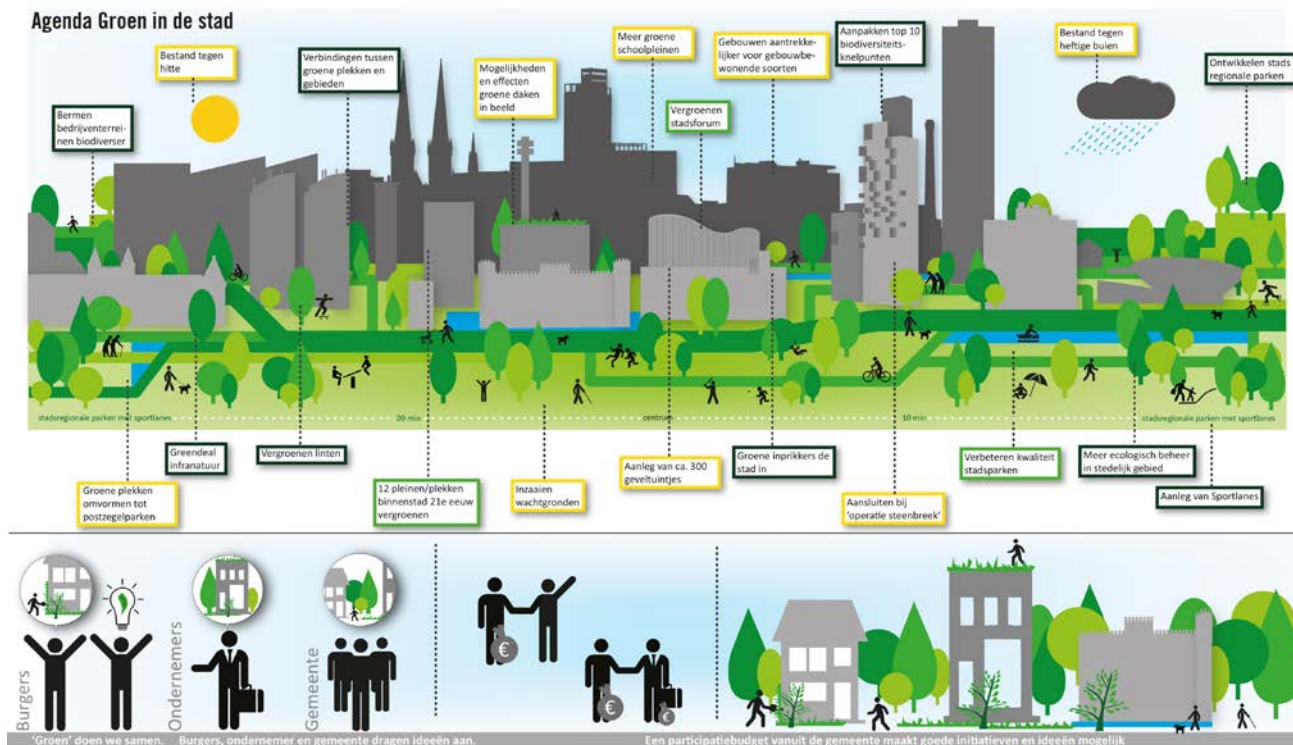
Daarnaast krijgt groen (vaak in combinatie met water) een steeds prominentere rol in sociaal-, ruimtelijk-, economisch opzicht en vanuit het oogpunt van gezondheid en welzijn. Voorbeelden hiervan zijn verfraaiing van groen in buurten en wijken, groen als ontmoetingsplekken en groen als stimulering om meer te bewegen etc.

Groen is niet alleen meer 'opfleuring' van de leefomgeving, maar een absolute noodzaak om de uitdagingen van de komende 25 jaar aan te kunnen.

Deze agenda Groen in de stad is een dynamisch stuk en omvat een integrale visie op het groen voor de (middel)lange termijn gebaseerd op drie pijlers namelijk een klimaatbestendige stad, beleefbaar groen en het verhogen van de biodiversiteit. Voor de korte termijn is een maatregelenlijst voor 2016 opgenomen (bijlage 2).

¹ Vastgesteld 21 september 2015 door de gemeenteraad

Agenda Groen in de stad

Een Groen spoor naar een groene stad

Netwerken

We onderscheiden drie niveaus. We zetten in op groene netwerken. We vergroenen linten en belangrijke inrijders. We passen steeds meer ecologisch bermbeheer toe en we leggen sportlanen aan in onze stadsregionale parken.

Structuren

Behalve netwerken zijn ook de grotere structuren van belang. We onderzoeken de vergroening van het stadsforum in de binnenstad en de aanleg van een stadspark op het VGL terrein. Deze grotere structuren versterken het groene imago van de stad en versterken het vestigingsklimaat.

Plekken

Ook de kleinere plekken doen ertoe. We vormen bestaande groene plekken langs linten om tot fraaie postzegelparken. We verhogen de kwaliteit van de stadsparken. Maar ook meer geveltuinjes en groene gevels dragen bij aan de verbetering van het klimaat in de stad en het groene imago.

2. Waarom een Agenda Groen in de Stad?

Veranderende groene behoeften

Met ruim 211.000 inwoners is Tilburg de 6^e stad van het land. Veel van deze mensen hechten waarde aan groen in hun directe nabijheid. Denk hierbij aan meer groen in de straat, groen op loopafstand, fraai ingerichte (postzegel) parken en goede bereikbare stads-regionale parken. Het groen in en om de stad moet aantrekkelijk zijn.

Naast de groei van de stad en de hiermee gepaard gaande groei van het gebruik van openbaar groen, is ook een verandering van gewoontes en behoeften aanleiding om een betere balans in het gebruik van de stad te vinden. We zetten in op een klimaatbestendige stad, beleving van het groen en verhogen van de biodiversiteit.

Klimaatbestendige stad

Klimaatverandering is een onderwerp dat ieder mens ter wereld raakt, dus ook de Tilburgers. De klimaatverandering heeft tot gevolg dat Tilburg, Berkel-Enschot en Udenhout warmer worden, er extremere neerslag komt, stormen, wind en langere perioden van droogte worden meer normaal dan uitzondering.

Op de klimaattop in Parijs (2015) zijn doelen gesteld door landen over de hele wereld om de klimaatverandering aan te kunnen. Ook op lokaal niveau ligt voor ons een taak. Dan gaat het bijvoorbeeld over het beter isoleren van woningen, stimuleren van duurzame mobiliteit, zonnepanelen en windparken en ook over het hebben van voldoende groen. Groen is geen luxe, maar een pure noodzaak.

De meest effectieve maatregel voor het opvangen van (regen)water en het beperken van hoge temperaturen in de stad (zie bijlage 3:

kaart hittestress Tilburg), is het 'vergroenen' van de stad. Het openbaar en particulier groen speelt een sleutelrol in de strijd tegen klimaatverandering.

In ons vGRP wordt met de aanleg van Blauwe Aders al een behoorlijk goede basis gelegd om wateroverlast in de toekomst te verminderen. Maar ook kleinschalige lokale oplossingen bieden een meerwaarde als klimaat adaptieve of mitigerende maatregelen; bijv. afvoeren van dakwater naar een plantsoen of het aanbrengen van zichtbare watergoten/elementen. Hier wordt ook aandacht aan besteed in het 'plan van aanpak klimaatadaptatie'.

We moeten als gemeente beter gaan inspelen op de (negatieve) effecten van het veranderende klimaat en de stad daarop inrichten (locatiekeuze, stedenbouwkundig ontwerp, ruimtelijke inpassing, inrichting openbare ruimte e.d.). Dit gaat standaard toegepast worden in MJP projecten.

Met het realiseren van meer groen in de stad en het vergroten van het bewustzijn hierover maken we Tilburg klimaatbestendiger.

Vergroten van de ruimtelijke kwaliteit van groen

Tilburg kent met name in de Oude Stad weinig groen, vooral op netwerk- en structuurniveau (stenige linten, kale pleinen). Dat beeld achtervolgt het imago van de stad, in tegenstelling tot andere (grote) steden die groenstructuren kennen van bijvoorbeeld singels, grachten en bomenlanen tot diep in de binnenstedelijke structuur. Daarnaast is het aanwezige groen in Tilburg -en vooral in de Oude Stad- veelal monotoon van opzet en uitstraling. Hierdoor is er weinig sier- en natuurwaarde te beleven en valt het groen vaak ook nauwelijks op. Ook de gelaagdheid en opbouw van het bestaande groen is vaak eentonig (bomen in gras, of alleen wintergroene bodembedek-

kers), waardoor de gebruiks- en belevingswaarde niet hoog is.

Door meer in te zetten op een goede opbouw (gelaagdheid in het ontwerp) van groene plekken en de sierwaarde te vergroten, wordt het (bestaande) groen ook van meer waarde voor mens en dier. Op die wijze kunnen monotone groene plekken tot fraaie postzegel parken getransformeerd worden die in uitstraling en betekenis een aanvulling zijn voor de stad.

Om een voorbeeld te noemen: de monotone grasvlakken aan weerszijden van de Stadsheer aan de Spoorlaan kunnen een fraai postzegelpark worden met bloeiende beplantingen en wat zitbanken. Bewoners van de Stadsheer, gebruikers van de diverse kantoren en passanten van en naar het station kunnen dan genieten én gebruik maken van een groene openbare ruimte die van meerwaarde is voor kli-

sprong en het groen rondom museum De Pont.

Vergroten van de biodiversiteit

Natuur in de stad is belangrijk voor de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad en om groene verbindingen tussen stad en buitengebied te versterken. De mens is afhankelijk van dieren en planten, zeker ook in het stedelijk gebied (kwaliteit leefomgeving, gezondheid en dergelijke). Natuur en verstedelijking hoeven geen opposanten van elkaar te zijn; ze kunnen vaak prima samen gaan, zolang er voor beiden maar voldoende aandacht is. We vergroten de biodiversiteit in de stad door o.a. in plantsoenen, groenzones en parken de plantkeuze beter af te stemmen op de biodiversiteit (soorten) en door steeds meer ecologisch beheer toe te passen. Tevens houden we de huidige biodiversiteit in stand en versterken we de natuurlijke systemen door zorgvul-

maat, biodiversiteit en beleving in de stad. Andere voorbeelden zijn de tuin aan de Vijf-

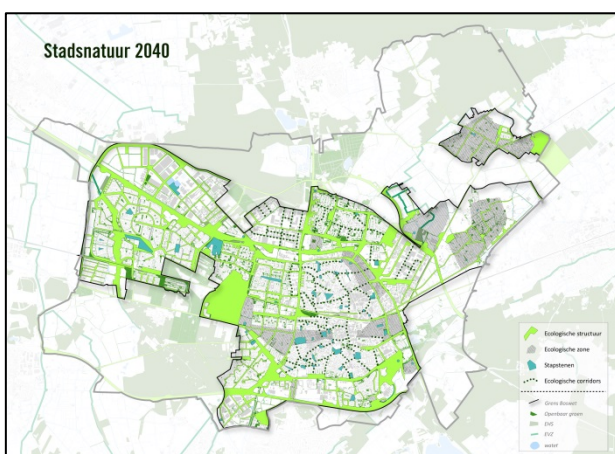
dig om te gaan met de flora en fauna in het stedelijk gebied (bij bijvoorbeeld nieuwe ontwikkelingen of bij evenementen). Populaties

en hun leefgebieden moeten beschermd worden.

Voor biodiversiteit zetten we de komende jaren vooral in op het realiseren van ontbrekende schakels, het toepassen van biodiverser groen (soortkeuze) en ecologisch beheer. Een andere wijze van groeninrichting en -beheer zal ten gunste komen van de insecten, zoals bijen, hommels en vlinders.

Om dit goed te kunnen doen is de kaart 'stadsnatuur 2040' gemaakt. Deze is opgenomen in bijlage 1 van deze agenda. Op deze kaart worden ecologische structuren, ecologische zones, stapstenen en ecologische corridors aangegeven. Deze structuren, zones, stapstenen en corridors zijn nodig om de biodiversiteit in de stad te versterken en op het juiste niveau te krijgen.

Sommige van deze structuren en plekken bestaan al en functioneren goed. Andere werken op dit moment nog niet optimaal of bestaan nog niet. In het MJP worden projecten geformuleerd (of lift biodiversiteit mee in bestaande projecten) om er zo voor te zorgen dat in 2040 het 'netwerk voor de stadsnatuur' compleet is.

Groen maakt gezond

Naast de recreatieve en economische waarden van groen, is groen ook belangrijk als het gaat over onze gezondheid.

Groen in de buurt is goed voor de gezondheid. Zo wordt er bijvoorbeeld minder gepest op groene schoolpleinen. Ook zorgt meer groen ervoor dat mensen meer gaan bewegen. Dit is belangrijk in de aanpak voor overgewicht.

Een van de groene uitdagingen is het maken van groene speelplekken en het vergroenen van schoolpleinen.

Veel Tilburgers maken (steeds meer) gebruik van de buitenruimte om (individueel) te sporten. Zo is Moerenburg bijvoorbeeld een geliefd gebied voor hardlopers. Door goede verbindingen in en tussen groene plekken en gebieden en door voorzieningen aan te leggen die aanzetten tot bewegen (bijv. sportlanes) wordt niet alleen de omgeving verfraaid, maar wordt er ook een positieve bijdrage geleverd aan de gezondheid van Tilburgers.

Samenwerking!

Deze 'agenda Groen in de stad' vormt maar een deel van de uiteindelijke Groene Agenda die Tilburg nodig heeft. Het is de gemeentelijke bijdrage/invulling. We verwoorden hierin welke opgaven/prioriteiten we onszelf de komende jaren stellen en hoe we dit willen bereiken.

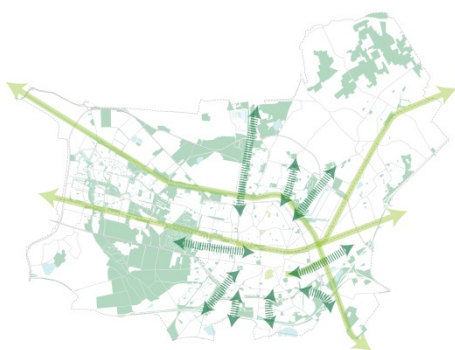
Met alleen met het realiseren van gemeentelijke projecten komen we er niet. Samenwerking met scholen, bedrijven, woningcorporaties en natuurorganisaties e.d. is noodzakelijk; in meedenken en in doen! Groen/blauwe burgerinitiatieven in de stad zijn zeer waardevol. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de groen/blauwe kwaliteiten in de stad.

3. Een groen spoor naar een groene stad

Deze agenda Groen omvat zowel de korte als de lange termijn. Uiteraard respecteren we daarbij bestaande wet- en regelgeving en bestaand beleid.

Eenheid in verscheidenheid

Veel Nederlandse steden hebben een duidelijke groene structuur die dwars door de stad loopt. Singels en/of lineaire parken -vaak vanuit het verleden ontstaan- maken een duidelijk groen spoor door de stad. De groenstructuur en identiteit van de stad is hieraan opgehangen. Helaas ontbreken dit soort herkenbare groenstructuren in Tilburg grotendeels.

Het voor Tilburg herkenbare netwerk in de Oude Stad worden gevormd door de historische linten en herdgangstelsel en die zijn

veelal stenig van karakter. In het verleden is er al hard gewerkt aan het realiseren van groene stedelijke structuren, zoals bijvoorbeeld aan de Cityring en de Hart van Brabantlaan. Dit is echter iets van de lange adem.

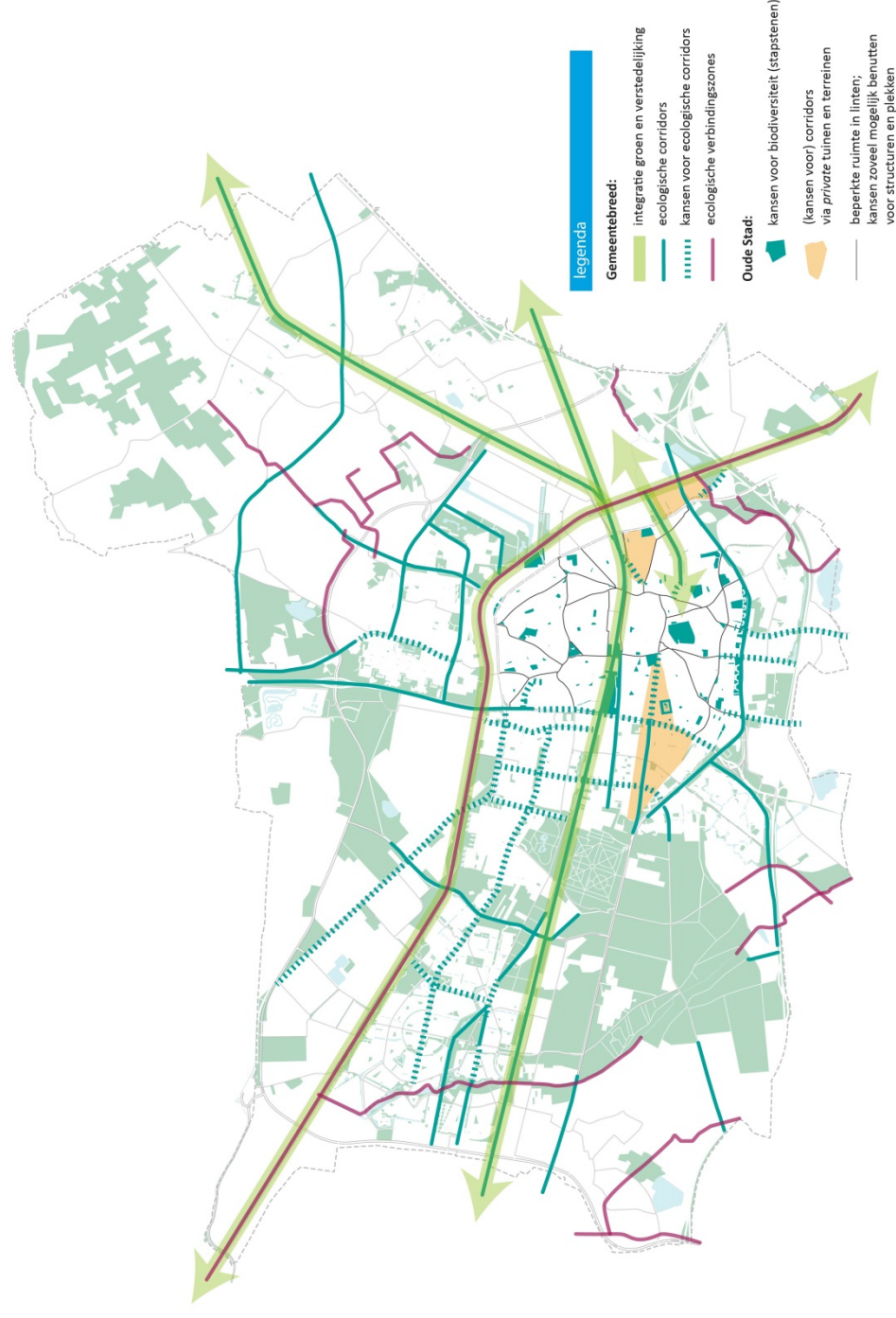
Zoals in het groenstructuurplan uit 1992 al werd omschreven, valt de groenstructuur van Tilburg -met name in de Oude Stad- niet meteen te herkennen; Tilburg ontleent zijn identiteit ook aan de grote diversiteit in de stad. De stad is een mengvorm van oud- en nieuwbouw, fragmenten en scherven die elkaar 'met een scheef oog aankijken'.

Tilburg kan gekarakteriseerd worden als een verstedelijkt landschap. Nog steeds is de oorsprong van Tilburg als een aaneengesproeiide verzameling van dorpen en gemeenschappen voelbaar in de linten, kloostertuinen en dorpspleinen. De vooruitgang en verstedelijking (verkeer, gebouwen) van de stad heeft mede gezorgd voor het opdelen van Tilburg in verschillende fragmenten. De kunst is om behoudzaam te laveren tussen behoud en vernieuwing van het stedelijk gebied. Hoe kunnen we de variatie aan woonmilieus, recreatie- en natuurgebieden behouden, zonder dat Tilburg nog meer een losse verzameling van wijken wordt. In de grote verscheidenheid van de bestaande stad moet de eenheid blijven bestaan.²

² Groenstructuurplan Tilburg, gemeente Tilburg, 1992

Netwerk ecologie en ontbrekende schakels

De kaart van het ecologische netwerk en de ontbrekende schakels in de stad Tilburg laat op hoofdlijnen zien dat er buiten de Oude Stad winst te halen is om het netwerk van corridors te completeren. Dat kan door o.a. het vergroten van het areaal ecologisch bermbeheer. De kaart laat ook zien dat als gevolg van het ontbreken van doorgaande groene structuren in de Oude Stad er daar een andere strategie nodig is, namelijk het inzetten op structuren en plekken langs het netwerk van de linten. Daarnaast zijn ook de private tuinen en terreinen van belang om een zo goed mogelijk stadsbreed ecologisch netwerk te maken. Op de kaart stadsnatuur 2040 in bijlage 1 staat alle ecologische structuren en zones, corridors en stapstenen aangeven die nodig zijn om het ecologisch netwerk van Tilburg compleet te maken.

Het versterken van de (groene) ruimtelijke kwaliteit van het netwerk tussen al die verscheidenheid en de strategische plekken aan dat netwerk is daarom van groot belang voor de uitstraling van de stad.

Van plekken via structuren naar netwerk

De ruimtelijke ontwikkeling in de stad, veranderende behoeften en de klimaatverandering vragen om een versnelde aanpak; het realiseren van méér en kwalitatief beter groen.

Niet alleen op de korte termijn, maar ook voor de langere termijn zijn er plannen en ideeën over de ontwikkeling van de stad, dus ook voor het groen. Daarom is in september 2015 de gemeentelijke Omgevingsvisie Tilburg 2040 vastgesteld. De opgave om meer groen te realiseren en bestaand groen te verbeteren verschilt per gebied.

Er kan met verschillende brillen en op verschillende niveaus naar groen worden gekeken. Bij groen kun je denken aan natuur, landschap, bossen maar ook parken, bermen, klimaatgroen of je eigen achtertuin. Zo lijkt het alsof het allemaal op zichzelf staande groenelementen zijn. Maar juist het tegenovergestelde is vaak waar.

Veel groene plekken staan met elkaar in verbinding of kunnen met elkaar worden verbonden. Hierdoor ontstaat er een groot groen netwerk door heel de stad, waar zowel mens als dier van kan profiteren. Soms wordt dit in visies die voor de stad worden gemaakt nog wel eens vergeten, maar de kleine groene plekjes in de stad zijn minstens zo belangrijk als grotere groene plekken als stadsparken of ecologische verbindingzones. Ook met veel kleine groene stappen kunnen we een belangrijke bijdrage leveren aan het groen in Tilburg.

Uitgangspunt en doel

Uitgangspunt van deze agenda Groen is het 'kleine en het grotere groen, voldoende bereikbaar voor iedereen'. Deze plekken samen trekken een groen spoor door Tilburg.

Doel is 'een groen spoor naar een groene stad'. Belangrijk hierbij zijn de '**beleving van groen**', '**klimaatadaptatie**' en '**biodiversiteit**' in het stedelijk gebied.

Tilburgs groene spoor: 3 niveaus

Ondanks het feit dat er al best wat bereikt is in Tilburg, zijn we er nog niet. De afgelopen decennia is Tilburg behoorlijk gegroeid; meer mensen, meer verstedelijking, meer verkeer. Met deze groei, groeit ook de behoefte naar meer en beter groen. Niet alleen om de stad, maar zeker ook in de stad; 'groen op de hoek'. Dit is niet alleen een ontwikkeling die we in Tilburg zien, maar in heel Nederland.

De stadsstrategie uit de Omgevingsvisie richt zich op het realiseren van prettig leefbare wijken en dorpen op het niveau van woonstraten en postzegel parkjes; groen en water zijn zichtbaar en toegankelijk. Elke Tilburger moet een groene omgeving in de buurt hebben. Binnen enkele minuten moet er een groene omgeving zijn.

In straten en buurten ligt de nadruk op méér groen. Op wijk- en stadsdeelniveau gaat het vooral om een verbetering van het bestaande groen en het realiseren en completeren van groene verbindingen.

Op hoofdlijnen kunnen we deze aanpak samenvatten op 3 niveaus: **netwerk, structuren en plekken**.

[1] netwerk

We zetten stadsbreed in op belangrijke groenstructuren en ontbrekende schakels, zowel vanuit het oogpunt van ecologie als vanuit beeldkwaliteit/beleving.

Om lange, verbindende groene lijnen tussen stad en landschap te maken zijn met name de Bredaseweg en de Tivolistraat van belang. Daarnaast zijn de verbindingen Piushaven/Koopvaardijstraat/Piusstraat en de Koestraat van belang om deze veel groener in te richten met een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Onderdeel van een aantrekkelijke woonomgeving is het hebben van goede langzaam verbindingsroutes te voet en op de fiets. Om de drie stads regionale parken goed te kunnen ontsluiten wordt ingezet op groene versterking/ondersteuning van de aantrekkelijkheid van deze langzaam verkeerroutes. Deze verbindingen kunnen ook gebruikt worden om aan te sluiten op de sportlanes.

De volgende verbindingen vinden we van belang:

- 'binnenstad - Piushaven - stadsregionaal park Moerenburg/Koningshoeven';
- 'professor Cobbenhagenlaan - universiteit - Oude Warande/Stadsbos 013';
- 'Reeshof via Dongevallei - Stadsbos013';
- 'Oud Noord - Noord - stadsregionaal park Noord';
- Wilhelminakanaal;
- Spoorlijnen.

Bij groene inprikkers gaat het niet alleen over verbindingen voor mensen, maar juist ook voor flora en fauna zijn deze stedelijke corridors van belang. Daarom zetten we in op het

versterken van de stedelijke corridors onder meer door 'stedelijke biodiversiteitsgebieden' met elkaar en met het buitengebied te verbinden. Enerzijds betekent dit dat er bij plantkeuze in plantsoenen, straten, groenzones, parken e.d. beter moet zijn afgestemd op de gewenste biodiversiteit (bijv. meer gebruik van inheemse soorten, meer bloeiende planten), maar ook het toepassen van ecologisch beheer in het stedelijk gebied³.

[2] structuur

De Oude stad is vanuit groen en water het gebied waar de meeste uitdaging en opgaven liggen en welke ook de grootste knelpunten kent op het gebied van bijvoorbeeld biodiversiteit.

We gaan op strategische plekken in de Oude Stad nieuw groen aanleggen en/of het aanwezige groen transformeren tot aantrekkelijke groene parels, die de groene uitstraling van de stad verhogen en de beleving en de biodiversiteit in de stad doen toenemen.

Voor de Oude stad/binnenstad gaat het dan over de toekomst van het stadspark Oude Dijk in zijn geheel (incl. huidige kloostertuin) en het toekomstige stadspark op het Van Gendt en Loosterrein.

Ook de binnenstad van de 21^e eeuw is een belangrijke opgave voor de stad waarin belangrijke groenopgaven liggen. De opgave is een binnenstad die mooier, gezonder, aantrekkelijker en klimaatbestendiger wordt. Dit betekent voor de binnenstad van de 21^e eeuw dat we inzetten op meer en kwalitatief beter groen. Het wordt ook een gebied met een mix van wonen, werken, horeca, (creatieve bedrijvigheid), cultuur, leisure en speciaalzaken. Tussen deze identiteiten versterken groen, pleinen en verbindingsroutes het openbaar

³ Dit alles is nodig om de doelstellingen uit de nota biodiversiteit te kunnen halen. De handreiking ecologisch beheer biedt handvatten voor ecologisch beheer.

Netwerk, structuren en plekken in Oude Stad

De kaart van de Oude Stad laat zien hoe de verschillende niveaus hun uitwerking kunnen krijgen: op netwerkniveau is het verbeteren van de (groene) uitstraling van de linten erg belangrijk voor klimaat, beleving en biodiversiteit. Ook het aanpakken van grote structuren zoals het gebied rondom het stadskantoor en Schouwburg en het VGL-terrein kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het (groene) imago van de stad. Tenslotte zijn ook de kleinere plekken van groot belang en kunnen vaak op korte termijn al gerealiseerd worden: het gaat dan over een schaalgrootte van geveltuin tot postzegelpark, waar zowel de burger als de gemeente voor aan de lat staan. Samen maken we de stad groener!

gebied. De huidige relatief stenige binnenstad voldoet op veel plekken nu niet aan het groene beeld dat wordt geschetst in de omgevingsvisie.

Er ligt een grote groenopgave in het gebied dat ingesloten wordt door het paleis-stadhuis, de Heikese kerk, de schouwburg, de kantonrechtbank en de Katterug. De ambitie is om hier een groen stadsforum te ontwikkelen. Delen van de vele overbodige verharding wordt ingeruild voor groene elementen die het gehele gebied met elkaar verbindt.

In de oude stad komen veel functies samen, waardoor de druk op de openbare ruimte en de private ruimte -zowel boven- als ondergronds- groot is. Zo draagt het vele 'grijs' nu bijvoorbeeld niet bij aan het verminderen van wateroverlast (water op straat)⁴.

Vanwege de eerder genoemde druk op de openbare ruimte is het planten van extra bomen met goede duurzame groeiplaatsen in de binnenstad lastig en indien het wel mogelijk is, vaak een heel dure maatregel. Ook het structureel braak laten liggen van wachtgronden of het slopen van oude panden om nieuwe postzegel parkjes te maken is geen realistische optie.

Daarom kiezen we voor de binnenstad voor het vergroenen van gevels, daken, bestaande pleinen, schoolpleinen, directe omgeving van verzorgingscentra en grotere parkeerplaatsen⁵. Gemeentelijke wachtgronden⁶ worden ingezaaid of krijgen de bestemming tijdelijke natuur. Bestaande grotere parken, postzegel parkjes en Frankische driehoeken worden bekeken op verbetering van de kwaliteit en

bereikbaarheid van het groen⁷ en hun mogelijke rol in de waterhuishouding van het omliggende gebied (bijv. opvang van water van daken of bestrating in een wadi).

Dit is niet alleen een opgave van de gemeente, maar ook bewoners, woningcorporaties en alle andere organisaties in de stad spelen hier een cruciale rol in.

[3] plekken

Iedereen kan meewerken aan het groener maken van de stad. Het gaat dan bijvoorbeeld over het aanleggen van groene gevels of geveltuintjes door burgers en ondernemers, of het omvormen van (groene) plekken tot fraaie postzegel parkjes door de gemeente.

Voorbeelden van laatstgenoemde zijn o.a. het gedeeltelijk omvormen van de Engelse tuin aan de Vijfsprong met bloeiende beplanting of het omvormen van de gazons rondom de Stadsheer naar fraaie beplantingen met sierwaarde.

Het houdt ook in dat we burgers de mogelijkheid geven te vergroenen (en hiermee de waterberging in hun wijk te verbeteren) door tijdelijke stimuleringsregelingen en het versoepelen van regelgeving (bijv. Algemene Plaatselijke Verordening).

Daarnaast is bewustwording van de rol van water en groen bij inwoners van Tilburg belangrijk. Dit kan met stimuleringsregelingen maar bijv. ook met goede voorlichting.

⁴ Groen houdt water langer vast, wat zorgt voor wat ontlasting van het riool bij hevige buien.

⁵ Auto's die niet geparkeerd zijn, stoten nog veel schadelijke stoffen uit.

⁶ Braakliggende terreinen (bouwgrond).

⁷ Zie ook Uitvoeringsprogramma groen en biodiversiteit: meer groen tussen gras en kruin.

4. Groen 'doe je samen!'

Samen met bewoners en bedrijven dragen we zorg voor het groen in de stad en kunnen we de groene behoefte en uitdagingen voor de komende jaren realiseren. Alleen samen met de stad kunnen we zorgen voor toekomstbestendige stad.

Met alleen het realiseren van gemeentelijke projecten komen we er niet. Samenwerking met scholen, bedrijven, woningcorporaties en natuurorganisaties e.d. is noodzakelijk; in meedenken en in doen! Groen/blauwe burgerinitiatieven in de stad zijn zeer waardevol en dragen een belangrijk steentje bij.

Partners in de stad betrekken

We gaan daarom in 2016 met geïnteresseerden en betrokkenen uit de stad de ontwikkelagenda verder invullen en zo een 'agenda groen met en van de stad' maken. Waar mogelijk wordt hier een koppeling gemaakt met het thema 'klimaatadaptatie'. We betrekken partners in de stad zoals bijvoorbeeld de St. Stadsbomen, het Natuurmuseum Brabant, bewoners en buurtraden en dergelijke.

Burgers worden vanaf het begin van een (her)inrichting van de openbare ruimte betrokken bij het proces.

Eigenaren van particuliere wachtgronden die bij de gemeente bekend zijn worden door ons actief benaderd om hun grond op een aantrekkelijke, onderhoudsvriendelijke en groene manier in te richten.

Ook als gemeente moeten we bij de inrichting van gebieden (MeerJarenProgramma) nog beter en meer rekening houden met de (negatieve) effecten van het veranderende klimaat (locatiekeuze, stedenbouwkundig ontwerp, ruimtelijke inpassing, inrichting openbare ruimte). In het 'plan van aanpak klimaatadaptatie' wordt dit verder opgepakt.

Ook proberen we zoveel mogelijk water op straat te voorkomen. In ons verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan⁸ (vGRP) wordt met de aanleg van Blauwe Aders al een behoorlijk goede basis gelegd om wateroverlast in de toekomst te verminderen. Maar ook kleinschalige lokale oplossingen (op het niveau van plekken) bieden een meerwaarde. Op die manier kunnen we samen de wateroverlast in de stad steeds meer beperken (door het aanleggen van Blauwe Aders). ook door het zoeken naar bovengrondse locaties voor tijdelijke waterberging). Ook voor drogere perioden kunnen we zo water vasthouden in de stad, doordat het kan infiltreren in de bodem via geveltuintjes of groene plekken.

Tenslotte werken al deze (kleine) maatregelen -die we samen kunnen doen- aan een verbetering van het stadsklimaat doordat hittestress wordt tegengegaan en er ook verkoeling kan optreden.

Ondersteunen van initiatieven

Verspreid door de stad zijn er diverse kleine en grotere initiatieven voor medebeheer of ander gebruik van gemeentelijke gronden door bewoners of organisaties. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Stadstuinderij in de Piushaven, de werkgroep 'behoud Moerenburg' of coöperatie het Bels Lijntje. Dit wordt door de gemeente toegejuicht.

De bijdrage en inzet van deze partijen draagt bij aan het vergroten van de biodiversiteit in de stad en het verbeteren van het beheer. In beheerovereenkomsten kunnen hier afspraken over worden gemaakt.

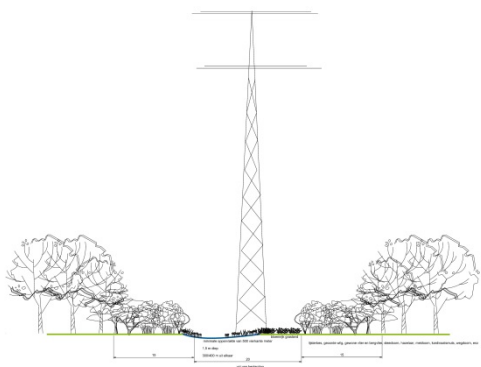
Netwerk

Greendeal infranatuur: ondertekenen (betrokken partijen o.a. Rijkswaterstaat, vlinderstichting, Tennet en Prorail)

⁸ Vastgesteld door de gemeenteraad op 2 november 2015.

- In beeld brengen ecologisch waardevolle bermen en de natuurwaarden op een passende manier beschermen;
- Verder uitbreiden van ecologisch beheer van bermen van gemeentelijke wegen en waterwegen verder uitbreiden.
- We gaan in overleg met de Green-Dealpartner ProRail om het beheer van de spoorbermen, geluidswallen en schermen meer af te stemmen op de ecologische doelstellingen;
- We gaan in overleg met de Green-Dealpartner Rijkswaterstaat om het beheer van bermen en oevers van het Wilhelminakanaal meer af te stemmen op de ecologische doelstellingen;
- We gaan in samenwerking met de Green-Dealpartner TenneT bij de geplande herinrichting van het Bels Lijntje de ecologische kwaliteiten van de bermen verbeteren.
- We gaan in samenwerking met TenneT de zones onder de bestaande 150- en 380 kV-kabelverbindingen ecologisch opwaarderen, zodat deze gaan functioneren als ecologische verbindingzones. Het gemeentelijk beheer van deze gebieden wordt conform de afspraken met TenneT uitgevoerd.

tje tot het aandragen van een idee om een bestaand park of speeltuin op te knappen.

Introduceren participatie budget

We introduceren het 'participatie budget' waarin een budget zit waar goede initiatieven vanuit de stad van betaald kunnen worden. Dat kan zijn het aanleggen van een geveltuin-

5. Beheer van het groen

Beheer bepaalt in belangrijke mate het gebruik en de beleving van groene plekken en gebieden in en om de stad.

Ecologisch beheer wordt steeds meer onderdeel van het reguliere beheer in de stad. Het toepassen van ecologisch beheer op diverse plekken in het stedelijk gebied (bijvoorbeeld pilot in 't Zand) zorgt ervoor dat de Tilburgse biodiversiteit verbetert. Dit draagt weer bij aan het realiseren van de doelstellingen zoals deze in de Nota Biodiversiteit staan omschreven⁹.

We verwachten dat we de kwaliteit van het groen in de stad op het gewenste niveau te krijgen en te houden (zie nota 'beheerbeleidsplan groen).

Dit doen we door het maken van stadsbrede afspraken over beheer in gebiedsgerichte onderhoudscontracten. Maar ook inrichting en materiaalgebruik en meer in te zetten op ecologisch beheer (daar waar het kan) zorgt dat het groen op niveau beheerd wordt.

De financiering en de uitvoering van het beheer ligt bij Ruimtelijke Uitvoering.

Wat gaan we beleidsmatig doen?

We stemmen het cyclische proces van beleid, onderzoek, ontwerp, aanleg en beheer (beleid) steeds beter op elkaar af, waardoor de uiteindelijke ruimtelijke kwaliteit van het groen in de stad toeneemt en verbetert. Daar blijven we continue aan werken.

Beheerbeleid

- Tot op heden wordt areaaluitbreiding niet op een structurele manier verwerkt in het beschikbaar budget voor onderhoud van het groen. Om dit goed te regelen moet bij areaaluitbreiding rekening worden gehouden met de consequenties voor het beheer van het areaal.
- Verder implementeren van ecologisch beheer in stedelijk gebied. Moet standaard onderdeel worden binnen het regulier beheer.
- Opstellen beheerbeleidsplan voor speelvoorzieningen.
- Opstellen beheerbeleidsplan voor 'schoon' (zwerfvuil, reiniging, graffiti, onkruidbestrijding)
- Bij herinrichting van straten standaard aan bewoners vragen of ze een geveltuintje willen (gemeente doet grondwerk, bewoner zorgt voor beplanting en onderhoud).
- Toepassen meer autochtoon en biodiverser plantmateriaal
- Toepassen inrichtingsbouwstenen groen bij ontwikkelingen (zie Uitvoeringsprogramma Groen en Biodiversiteit)
- Verbetering van de afstemming tussen groenontwerp en beheer
- Voor elke gekapte boom 2 bomen terug planten: verder uitwerken en indien nodig bomenbeleid op aanpassen.
- stimulering tijdelijk gebruik braakliggende terreinen door afschaffing aanvraag tijdelijke omgevingsvergunning: onderzoeken mogelijkheden en schrijven nota.

Onderzoek

- In navolging van de 0-meting in 2015 voeren we in 2018 een 1-meting uit naar de kwaliteit van groen in de stad.
- Ecologische corridors in de stad verder uitwerken: er lopen verschillende ecologische corridors in de stad. Deze hebben niet allemaal eenzelfde functie. De exacte ligging en karakteristieken van elke corri-

⁹ - De achteruitgang van biodiversiteit stoppen;

- Biodiversiteit 'tot aan de voordeur';

- In 2020 levert 50% van alle aangeplante bomen en struiken binnen de bebouwde kom een bijdrage aan biodiversiteit.

dor wordt omschreven, zodat op basis van deze uitwerking het beheer hierop kan worden afgestemd en de ontbrekende schakels kunnen worden gerealiseerd.

- Inventariseren vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen (voor binnenstad en noord al gedaan, nu de rest van de stad nog). Met als vervolg een soortenmanagement-plan op te stellen hoe met deze soorten moet worden omgegaan.
- Opstellen zoekkaart locaties voor te compenseren bomen (als herplant niet kan op huidige locatie).
- Onderzoek naar verbeteren toegankelijkheid verborgen groene plekken binnen ringbanen (bijvoorbeeld kerk- en kloostertuinen zoals stadspark Oude Dijk)

Ontwerp

- Onderzoeken vergroening lijn Spoorzone, Stationsstraat, Nieuwlandstraat, Oude Markt, Koningsplein, Koopvaardijstraat naar Piushaven: hierbij ondernemers in de binnenstad betrekken. Tevens kan een link worden gemaakt met de pilot autoluw maken Nieuwlandstraat.
- Uitwerken/ontwerpen het gebied groen stadsforum.

Beheeruitgangspunt: grip op beheer¹⁰

De wijken in Tilburg moeten groen, schoon, heel en veilig zijn, zodat inwoners kunnen wonen, werken en verblijven in een gezonde en prettige omgeving. Ecologie tot dicht bij de voordeur en beeldgericht werken zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Als regie-organisatie stellen we daarbij de inhoudelijke kaders vast en richten we ons, meer dan voorheen, op de fysieke kwaliteit en de noodzakelijke vervangingen aan het einde van de levensduur.

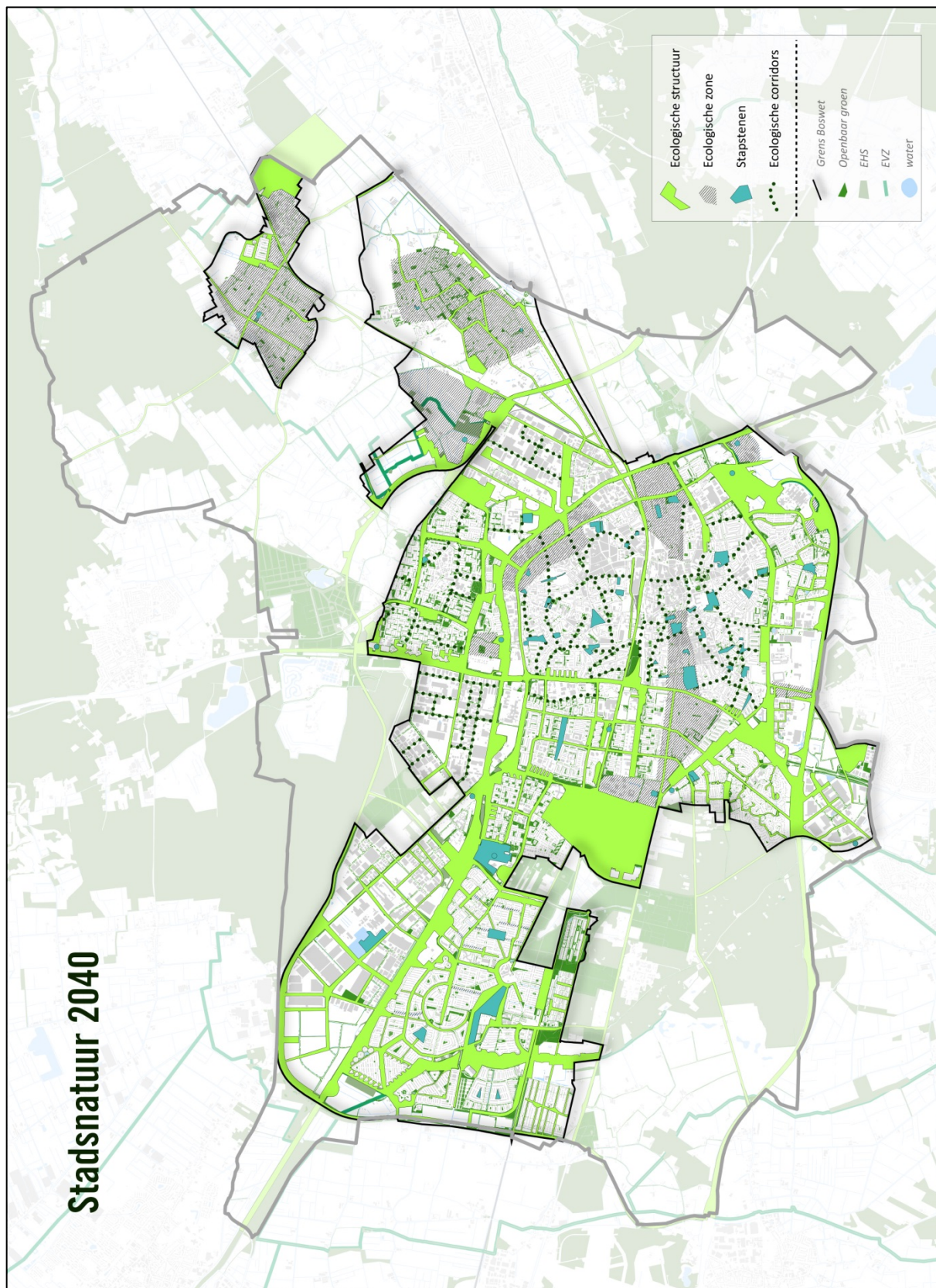
Kwaliteitscatalogus openbare ruimte

Voor het beheer gebruiken we de landelijke CROW kwaliteitscatalogus openbare ruimte als uitgangspunt. Hierin zijn tal van beeldmeetlatten vastgelegd met foto's, beschrijvingen en prestatie-eisen voor de verschillende groentypen. Dit maakt het mogelijk om heldere ambitieniveaus te formuleren, het onderhoud eenduidig in de markt te zetten en ook de prestaties te toetsen en te benchmarken.

¹⁰ Voor meer informatie wordt verwezen naar het 'beheerbe-leidsplan Groen'.

6. De bijlagen

Bijlage 1: kaart stadsnatuur 2040

Bijlage 2: besteding budget impuls groen 2016

Verdeling van de structureel € 500.000 impuls gelden in 2016 (in euro's)

Projecten/maatregelen	
Stadskantoor 6: omvormen groen	103.500
Verbeteren kwaliteit groen Vijfsprong	12.600
Vergroeningsplan binnenstad: radioplein	10.000
Jaarlijks bomen planten op zichtbare plekken	46.400
Lumenplantsoen	40.000
Park kwalitatief verbeteren: Kromhoutpark	50.000
Pilot ecologisch beheer bermen in 't Zand	n.v.t.
Koopvaardijstraat	6.500
Natuur in de wijk: verblijfplaatsen gebouwbewonende soorten ¹¹	39.000
TOTAAL	308.000
Participatieprojecten	
Tijdelijke stimuleringsregeling geveltuintjes	75.000
Vergroenen schoolpleinen (LEA)	50.000
Harmoniepark	50.000
1000 wingerdplan	2.000
Operatie Steenbreek	15.000
TOTAAL	192.000
Reserve bomen ¹²	
Heijhoef winkelcentrum: 1 linde	35.000
Vijfsprong; planten 2 grote prunussen accolade (vervanging van twee magnolia's)	20.000
Wilhelminapark: aanplant Zelkova ¹³	5.000
Piushaven/de Werf: 3 sierbomen	20.000
Burgemeester van de Mortelplein	30.000
TOTAAL	110.000

¹¹ Ten opzichte van de lijst die in maart in het college is geweest zijn er een paar kleine wijzigingen: de Generaal Smutslaan is vanwege efficiëntie (meeliften met ander project) verplaatst naar 2018. 'natuur in de wijk' is hiervoor in de plaats gekomen.

¹² Op de conceptlijst sonden nog 'bomen Textielplein' en 'sk6'. Deze zijn van de lijst verdwenen, omdat een bijdrage vanuit de Reserve bomen niet nodig bleek omdat er voldoende budget vanuit project beschikbaar was.

¹³ Deze zijn nieuw. Op de conceptlijst van maart stonden ze nog niet vermeld.

Bijlage 3: kaart hittestress

